

Adıyaman

Deneyim ve

Gözlemleri

Afet için Feminist Dayanışma Grubu

Bu raporu Afet için Feminist Dayanışma olarak Adıyaman'da yürüttüğümüz çalışmalar sonucunda Nisan ayında yazdık ve seçim gündeminde yayınlamaya fırsat bulamadığımız için sonrasında güncelledik. İlk olarak Adıyaman'a depremden bir hafta sonra 13 Şubat'ta gönüllü olarak gittiğimiz tarihten bu yana dönüşümlü olarak çalışmayı sürdürüyoruz. Gittiğimiz ilk hafta depolarda ve dağıtımlarda çalışmanın yanı sıra Adıyaman'daki genel durumla ilgili bilgi edindik. Bu raporda hem bu ilk haftada depremin hemen ardından yaşananları, arama kurtarmanın ve ilk müdahalenin yokluğunu, Adıyaman'ın unutuluşunu, devletin hızlıca her türlü sivil çabayı nasıl kriminalize ettiğini aktarmaya çalıştık hem de afetin ardından hayatın tüm yükü üzerine yıkılan kadınların varlığının ve emeğinin nasıl görünmezleştirildiğini, bunun karşısında dayanışmak için yaptıklarımızı anlattık. Yıkımın ardından hayatın yeniden kurulması sürecinde şehir merkezinde, köylerde ne yaşandığını, kadınların özellikle bakım yükü, hijyen, güvenlik, psikososyal destek konusunda karşılaştıkları sıkıntıları ve bunları beraber aşmanın imkanlarını paylaştığımız bu raporu hepimiz açısından yol gösterici olmasını diliyoruz.

Afet için Feminist Dayanışma Grubu

Nisan 2023

(Haziran 2023'te güncellenerek yayınlanmıştır)

Adıyaman'da Deprem Sonrası Genel Durum

Afet için Feminist Dayanışma grubunu, 6 Şubat'ta meydana gelen depremlerin hemen ardından, depremden etkilenen bölgelerde yaşayan kadınlarla dayanışmak için kurduk ve grup üyeleri olarak Adıyaman'a ilk kez enkaz çalışmalarının durdurulmasının sonrasında 13 Şubat'ta gittik. Yenimahalle Cemevi'nde kurulan koordinasyon merkezinde yürütülen çalışmalara dahil olduk.

Adıyamanlılar depremin ardından 2 gün boyunca şehre hiçbir yardım ulaşmadığını paylaştılar. 2 günün sonunda Adıyaman'a ulaşan yardımın ise Diyarbakır, Mardin ve Urfa'da yaşayanlar ve gönüllüler tarafından gönderildiğini söylediler. Deprem sonrasında yakınlarından haber alamayanlar Adıyaman'a ulaşmaya çalıştıklarında şehir girişinde jandarma ile karşılaştıklarını ve şehre girişin 48 saatliğine yasaklandığını kendilerine bildirildiğini söylediler. Depremin ardından Türk Telekom binasının çökmesi zaten zor olan iletişimi imkansız duruma getirmişti. İlk insani yardım ikinci günün sonunda Adıyaman'a ulaştı ve bu yardım yine gönüllüler tarafından sağlandı. Özellikle ilk günlerde, Adıyaman'daki durum ana akım medyada yer bulamadı.

Adıyamanlılar, ilk günler belediye başkanının depremde hayatını kaybettiğini düşündüklerini paylaştılar. Belediye başkanının hayatta olduğunu "şehri kuzeye taşıyoruz" açıklamasını yaptıktan sonra öğrendiklerini ve bu açıklama dışında hiçbir çalışmasına ya da açıklamasına rastlamadıklarını belirttiler. Daha sonra istifa etmek zorunda kalan Adıyaman valisinin şehirde yıkımın az olduğu ve yardıma gerek olmadığına dair açıklaması nedeniyle yardımın başka bölgelere yönlendirildiğini söylediler ve bu nedenle valiye öfkeli olduklarını paylaştılar.

Arama Kurtarma Çalışmaları

Adıyaman'da bulunan birkaç AFAD çalışanına ulaşan halka AFAD'ın "Kendi başınızın çaresine bakın" demesinden birçok kişi bahsetti. Üçüncü günün sonunda bir arama kurtarma ekibi oluşturamayacak sayıda ve eksik ekipman ile AFAD'ın şehre geldiğini ancak bir çalışmanın söz konusu olmadığını belirttiler. Çarşamba günü şehre bir grup gönüllü arama kurtarmacı ulaştı. Günlerce, Adıyaman'ın çok kısıtlı bir alanında, yetersiz sayıda gönüllü arama kurtarmacı, halkla birlikte enkazın altında kalanlara ulaşmaya çalıştı. Merkez mahalleler dışındaki alanlara ve özellikle köylere arama kurtarma neredeyse hiç ulaşmadı. Birçok kişi zamanında ulaşmayan yardım nedeniyle hayatını kaybetti ve bu durum şehir hakkında kalıcı psikolojik ve fiziksel hasar bıraktı.

Adıyaman'ın birçok yerinde depremin ardından enkazın altında kalan çoğu kişinin günlerce ses verdiği ve yardım beklediği, ancak herhangi bir yardım gelmediği için enkaz altında hayatını kaybettiği yakınları, komşuları, arkadaşları tarafından paylaşıldı. Enkazın altında kalanları ilk üç gün etraftan buldukları balyoz, kürek vb. çoğu enkaz için yeterli olmayan ekipmanlarla çıkarmaya çalışan Adıyamanlıların, çoğunlukla ihtiyaçları olan malzemelere sahip olamadıkları için yakınlarına yardım edememiş olmanın travmasını yaşadığına tanık olduk. 6 günün sonunda şehre birkaç ekip ulaştıran AFAD ve devlet kurumlarının, gönüllü çalışan arama kurtarmacıların çalışmasını sonlandırdığını ve enkaz çalışmasını başında arama kurtarmacı olmadan kepçeler çalıştırarak devam ettirdiğini paylaştılar. Bu durumun birçok insanın beden bütünlüğünün bozulmasına neden olduğunu belirttiler. Adıyaman'da hala molozların tamamı kaldırılmadı ve şehirde yaşayanlar zehirli hava solumaya devam ediyorlar. Kaldırılan molozların sanayi bölgesinde bir alana boşaltıldığı söylense de bu alanın molozları barındırmaya uygun olup olmadığına dair bir bilgi bulunmuyor.

Enkazdan hayatını kaybedenlerin çıkarılması sırasında birçok karışıklık olduğu paylaşıldı. AFAD ve birlikte çalıştığı sağlık kuruluşları süreci sağlıklı bir şekilde yürütmediği için, çıkarılanların kimliklerinin karıştığını ve birçok kişinin defin işlemi hatalı biçimde yapıldığını belirttiler. 6 gün arayla çıkarılan 11 yaşındaki bir oğlan çocuğu ile 30 yaşındaki bir kadının bedenlerinin sorumlular tarafından teşhisinin yapılmaması sonucunda karıştırılarak yanlış defnedilmelerini buna bir örnek olarak paylaştılar.

Adıyaman'da deprem nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı henüz net olarak açıklanmadı. Hayatını kaybedenlerden kimliği tespit edilemeyenlerin ve mültecilerin kayıp olarak kayıtlara geçtiği bilgisini edindik. Enkazdan yaralı olarak çıkarılan ve Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi Birimi (UMKE) tarafından başka şehirlerdeki hastanelere sevk edilen birçok kişi uzun bir süre kayıp olarak bildirildi. Yakınları erişebildikleri tüm mekanizmaları kullanarak bilgi almaya çalıştıklarını ancak "Sabredin" cevabıyla karşılaştıklarını paylaştılar. Kayıpların hayatta olup olmadığı, hangi şehirde olduğu, durumu uzun süre öğrenilemedi. Kayıplar arasında çocuklar da bulunuyordu.

Ayrıca pek çok ilde de örnekleri yaşandığı gibi Adıyaman'da da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, bedenlerimizin ve hayatlarımızın patriyarkal denetiminin arama kurtarma süreçlerinde ve enkazlarda da önemli sonuçları oldu. Kimi kadınların "dışarıya çıkmaya uygun" kıyafetle olmadıkları veya başları örtülü olmadığı için enkaz altında kaldıklarından, enkazdan çıkarılırken dahi bunu yaşadıklarından haberdar olduk.

İnsani Yardım

Soğuk havada, su ve elektrik olmadan, AFAD ya da herhangi bir devlet kurumu tarafından çadır sağlanmadan günlerce yardım beklendi. Merkez ve ilçelerin yanında köylerde de yıkım meydana geldi, köylerin tamamına devlet kurumları tarafından yardım gitmedi. Özellikle köylerde ve ilçelerde yoğun kar ve soğuk hava altında halk kendi çabasıyla brandalardan çadır yapmaya çalıştı, tütün çadırlarını kullandı. Çadıra erişemeyen ya da hemen çadır kurma imkanı olmayan birçok kişi ilk günlerde arabada yaşamak zorunda kaldı.

Arama kurtarma çalışmalarını yürütemeyen AFAD, çadır dağıtımı konusunda da herhangi bir koordinasyon kurmadı. Çoğu kişi şans eseri AFAD çadırına ulaştığını belirtti. Adıyaman'da birkaç çadır kentte görülen Kızılay çadırlarının ise farklı kurumlar tarafından dağıtıldığı ortaya çıktı. Bu süreçte konteynır için kayıtları alan valilik tarafından herhangi bir bilgi ya da yönlendirme yapılmadı. Epey bir süre sonra, seçimlere yaklaşık bir ay kala konteynır kentler kurulmaya başlandı ve kimi depremedeler aranarak sırada oldukları bilgisi verildi. Yaklaşık 10 konteynır kentin kurulduğu, toplam 29 tane planlandığı söyleniyor. Fakat konteynıra erişim sıralamasının neye göre yapıldığı şeffaf bir biçimde paylaşılmadığı gibi, resmi açıklamalar aksi yönde olsa da, Suriyelilerin konteynır

kaydının keyfi bir biçimde alınmadığını ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını gözlemlemeye devam ediyoruz. Ayrıca resmi bir çadır kente kayıtlı olmayanların, yani kendi imkanlarıyla çadır kuranların sınır dışı edileceği söylentileri de dolaşiyor.

İlk günlerin ardından gönüllüler tarafından şehre ulaştırılan insani yardımla temel ihtiyaçlar sağlanmaya çalışıldı. Sivil toplum, meslek odaları, siyasi parti ve örgütler tarafından ulaştırılan yardımlar aynı zamanda hızlı bir örgütlenme ve koordinasyon ile kurulan gönüllü ağıyla dağıtıldı ancak hala pek çok köye kısıtlı yardım ulaşıyor. Bu koşullar altında hayatı yeniden kurma, ailedeki herkesin gıdaya ulaşmasını, temizliğini, bakımını, salgın hastalıklardan korunmasını sağlama yükü neredeyse tamamen kadınların üzerine kalıyor. Su yokken kilometrelerce su taşıyıp yemek pişirme, duş yokken çocukları her gün yıkamak için çabalama gibi kendi sağlıklarından ve ihtiyaçlarından ödün vererek hep başkalarını önceliklendirme zorunluluğunun kadınlarda olduğunu görüyoruz. Öte yandan da çadırlarda kendi güvenlikleri, tacizden ve şiddetten korunmaları ve uzaklaşabilmeleri açısından çok zor koşullarda yaşıyorlar. Yani kadınlar bir yandan insani yardım ihtiyaçları ve emekleri açısından iyice görünmezleşirken bir yandan şiddete çok daha açık hale geliyorlar.

Köylerin Durumu

İlk günlerde bazı köylere hiç yardım ulaşmamışken bazı köylere birkaç defa yardım ulaştığını gözlemledik. Burada özellikle Kürt Alevi nüfusun yoğun olduğu, daha muhalif köylere ve köylerin içerisinde muhtarla farklı siyasi tutumda olan kesimlere yönelik ayrımcılık göze çarpıyor. Örneğin Pişinik köyüne gittiğimizde 11 hanenin yıkılmış olduğunu, birçok kişinin enkaz altında kaldığını ve yardım ulaşmadan ses veren kişilerin hayatını kaybettiğini öğrendik. Köy halkı kendi imkan ve bağlantılarıyla kepçe operatörü bularak hayatını kaybedenleri enkaz altından çıkardığını anlattı. Hayatını kaybedenleri iki gün sağlık merkezinde tutarak yardım beklediklerini ancak yardım gelmemesi ve kokunun artması nedeniyle kefensiz bir şekilde gömdüklerini söylediler. Bu köye ilk olarak Türk Tabipler Birliği (TTB) sağlık ekipleri ulaşmış ve temel gıda, ilaç, hijyen ihtiyacını tespit ederek ulaştırmış. 23 Şubat'ta biz Afet için Feminist Dayanışma olarak (TJA'lı kadınlarla beraber) Mor Tır dağıtımına gittiğimizde hala çadırları yoktu. Birçok hane arabada kalmak durumundaydı ve su olmadığı için kadınlar her gün su taşıyordu. Tuvalet ve duş ise hiç yoktu. Köyde yaşayan insanlar, devlet kurumu gelmediği için hayatını kaybedenlerin hala kayıt altına alınamadığı ve birçok köyün bu durumda olduğu bilgisini paylaştılar.

Gölbaşı ve köyelerine de uzun süre yardımın gitmediği ifade edildi. Özellikle Adıyaman şehir merkezinde evleri yıkılanların köylere göç etmesi nedeniyle, köylerin nüfusunun 2-3 katına çıktığını gördük.

Şehir Merkezinin Durumu

Binaların hasar tespiti yapıldıktan sonra gelen ekiplerin, bazı mahallelerde yıkımın gerçekleştirileceğini, yerine TOKİ tarafından yeni binaların yapılacağını, bu evlerin ise depremzedelere iki yıl sonra ödemeli olarak verileceğini söylediğini öğrendik. Fakat sürece dair somut bilginin verilmemesinin yanı sıra, binalar yapılan kadar depremzedelerin nerede kalacaklarına ve hayatlarını nasıl devam ettireceklerine ilişkin soruları da yanıtız bıraktıklarını duyduk.

Depremi ardından maddi imkanı ya da başka şehirlerde yakınları, tanıdıkları olanların Adıyaman'ı terk ettiklerini, imkanı olmayanların ise tüm belirsizliğe ve uzun süre şehrin toparlanmama gerçeğine karşın şehirde kalmak zorunda kaldıklarını ilettik. Adıyaman'ın köylerinde gidebilecek yeri olanlar şehir merkezini terk etti. Mevcut durumda şehir merkezinde gidecek başka yeri ya da imkanı olmayan, yani seçeneksiz olanlar, özellikle göçmenler ve kendi emekleriyle yaptıkları evi terk etmek istemeyenler kaldı.

Hijyen Sorunu

Depremin ardından tuvalet ve duş en büyük ihtiyaçlardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Özellikle kadınların tuvalete erişememesi ya da çok sayıda kişiyle aynı tuvaleti kullanmak zorunda kalması vajinal hastalıklara, idrar yolu iltihaplarına ve regl dönemlerinde birçok sorun yaşamalarına sebep oluyor. Kadınların yaşadıkları vajinal sorunları söyleyemiyor olması ya da söyleyebilecek ve başvurabilecek herhangi bir alanın olmaması durumu daha da kötüleştiriyor.

Birçok yerde tuvaletin, duşun yanı sıra hala temiz suyun olmaması, depremin üzerine bir de yaşanan seller sonucunda su şebekelerinin zarar görmesi, kullanılmaz hale gelmesi ve en temel hijyen ürünlerine erişimin az olması bit, uyuz ve benzer hastalıkların ortaya çıkmasına neden oluyor.

Kadınlar kendi yaşadıkları hijyene erişim sorunlarının yanında ayrıca çocuklarının da hastalanmaması, bitlenmemesi için uğraşüyor. Kadınlar, duşun ve temel malzemelerin olmadığı bu süreçte soğuk havaya rağmen çocuklar için ateş yakarak, şişelerdeki suları kaynatarak leğenin, şampuanın olmadığı ortamda onları yıkamaya çalıştı. Su olmadığı için köylerde kadınlar çeşmeden sürekli bidonlarla su taşıyarak ihtiyaçlarını karşıladılar. Depremin üçüncü haftasında birçok kadının hala iç çamaşırını ihtiyacı sürüyordu. İç çamaşırını, deterjan, sabun, şampuan, leğen, ped ve ıslak mendil sürekli ihtiyaç duyulan hijyen malzemeleri arasındaydı.

Buna ilaveten çamaşır ve bulaşığın zor koşullar içerisinde elde yıkıyor olması, kadınların üzerindeki bakım yükünü artırdığı gibi, destek mekanizmaları olmadığı için tüm iş yüküyle baş etmelerini giderek zorlaştırıyor.

Güvenlik

Çadır kentlerde veya mahalle aralarında yer alan çadırların kadınlar, çocuklar ve LGBTİ+lar için güvenli alanlar olmamasının yanı sıra çadır kentte tuvaletlerin uzakta yer alması kadınlar için ayrıca güvenlik sorunu oluşturuyor. Tuvaletlerin çadırlarına belli bir mesafede ve karanlıkta olması, geceleri ışığın olmadığı kamplarda özellikle tedirgin edici. Kadınlar hem kendileri tuvalete gitmek hem de çocuklarını götürmek için geceleri defalarca bu yolu kullanmak zorunda kalıyorlar. Bazen özellikle yaşlı, engelli kadınlar ve küçük çocuklar için bunun zorluğu tuvalet dışı alanların bu ihtiyaç için kullanılmasına sebep oluyor ve ciddi bir sağlık riski yaratıyor. Resmi çadır kent alanlarının yanı sıra kişilerin kendi imkanlarıyla kurduğu çadır öbekleri ve/veya gönüllü imkanlarla yürütülen çadır kentlerde, çadır kentin çevresinin açık olması, dışarıdan çadır kentte olmayanların girişine açık olması da özellikle tuvaletlerin kullanımında güvenlik sorunu yaratıyor. Yaşam alanlarının, çadır kentlerin iyi biçimde ışıklandırılmış olması, tuvaletlerin çadır kentin sınırlarına yakın noktalarda konumlandırılmaması, çadır kentin çevresinin telle çevrilmiş olması ve geceleri bir kişinin çevrelenmiş olan çadır kentin girişinde nöbetleşe olarak durması kadınların talepleri arasında yer alıyor.

Psikososyal Destek İhtiyacı

Adıyaman'da konuştuğumuz pek çok kişi yaşadığı travma nedeniyle psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtiyor. Genel anlamda ilk hafta yardımın hiç gelmemiş olması hayatta kalmaya dair utanç duygusu yaratıyor. En yakınlarının yasını tutamadıklarını ve ağlayamadıklarını belirtiyorlar. Özellikle ergenlerde yaşadıkları travma ve kayıpların üstüne bir de eğitim hayatlarının da sekteye uğraması ve sınav endişesi nedeniyle içe kapanma gözlemledik. Genç kadınlar ve ergen kız çocuklarının üzerindeki bakım yükü ve akranlarıyla bir araya gelebilecekleri güvenli alanların olmaması da, iyilik hallerini olumsuz etkiliyor.

Kadınların Maruz Kaldıkları Ayrımcılık ve Erkek Şiddetine Karşı Destek Mekanizmaları

Afet bölgesinde kadına yönelik şiddetle mücadele için acil eylem planı bulunmadığından, var olan mekanizmalara erişimde önemli sorunlar ortaya çıkıyor. Adıyaman Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü çalışmalarına devam ediyor fakat şiddet durumunda çözüm bulacaklarını söylemek dışında bir plan ya da önleyici çalışmalarının olmadığını gözlemledik. Adıyaman'da bulunan sığınak depremden etkilenmemiş fakat sığınakta kalan kadın ve çocuklar başka bir binaya sevk edilmiş durumdadır. Şu anda Adıyaman'da aktif olarak başvuru kabul eden bir sığınak bulunmuyor ve başvuru yapıldığında başka illere yönlendireceklerini söylüyorlar. Kadınlara afet koşullarında da erkek şiddetine karşı haklarını kullanabilecekleriyle ilgili bilgilendirme Bakanlık tarafından yapılmıyor.

Bununla birlikte yalnız yaşayan kadınlara da ancak aile üzerinden bir dağıtım söz konusu olduğu için ayrı çadır verilmedi. Bu durum pek çok kadın açısından boşandığı, boşanmak üzere olduğu, şiddet gördüğü erkeklerle birlikte yaşama zorunluluğu anlamına geliyor. Kadınların iş bulması ve çalışma hayatına devam etmesi ülkede zaten oldukça zorken deprem sonucunda işyerlerinin yıkılması kadınların çalışmalarını olanaksızlaştırdı. Özellikle Adıyaman'da kalmak zorunda olan kadınların mevcut koşullarda bağımsız ve özgür bir hayat kurmaları daha da zorlaştı.

Kadınların Bakım Yükü

Kadınların hane içindeki yaşlı, çocuk ve bakıma ihtiyaç duyan kişilere bakım verme yükü depremle birlikte katlanarak arttı. Öncelikle soğuk şimdi ise sıcak havada çocukların uyumakta zorlanması, temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması, özel rahatsızlığı olanların sağlığa erişiminin olmaması nedeniyle kadınların bakım yükü pekişti. Hane içindeki herkesin ihtiyaçlarını hesaplamak, gelen yardımlar için uzun kuyruklara girmek, çamaşır ve bulaşığı elde yıkamak, su ve yemek bulmak zorunda kalmak gibi birçok iş yüküyle karşı karşıya kalan kadınlar çocuklara uygun alan olmadığı için ve/veya çocuklarına göz kulak olma yükümlülüğü nedeniyle ortak alanlarda vakit geçiremiyor, sosyalleşemiyor ve yemeklerini bile çadırdaki yemek zorunda kalıyorlar. Babalar da çadırdaki kalmasına karşın, çocukları tuvalete götürme işi dahi tamamen kadınların üstünde. Bu da her çocuk için günde ortalama 5-6 defa ortak alandaki tuvalete gitmek anlamına geliyor.

Ayrımcılık ve İrkçilik

LGBTİ+'lar güvenlik kaygısı nedeniyle yardımlara ve çadıra erişmekte oldukça zorluk yaşadı. Kalabalık alanlara girmeye çekinen lubunyalılar en temel ihtiyaçlarına ulaşamadı.

Göçmen ve mülteciler, hem çadır kentte yaşayan depremzedeler hem devlet kurumları hem de yer yer gönüllüler tarafından ayrımcılığa ve ırkçı davranışlara maruz kaldı. Göçmenler toplu yemek dağıtımları dışındaki herhangi bir yardıma erişmekte ciddi problem yaşıyor. Dil bariyeri nedeniyle ve çeviri için sıklıkla ailedeki bir aracıya ihtiyaç duyduklarından kadınlar ihtiyaçlarını aktarmakta zorlanıyor. Bu ve benzeri sebeplerden çadır kentteki göçmen kadınlar, çadırdan çok fazla çıkmamaya ve ortak alanda bulunmamaya çalışıyor.

Romanların ağırlıkta olduğu mahallelere dağıtıma giderken bu gruba yönelik ayrımcı tutuma da tanık olduk ve dağıtımların adil biçimde yapılmadığını gördük.

Afet için Feminist Dayanışma Olarak Yürüttüğümüz Çalışmalar

Yukarıda bahsettiğimiz sebeplerle ilk günden itibaren yaşadığı ağır kayıplara rağmen görünmez kaldığını, dağıtımların pek ulaşmadığını ve ne yazık ki fazla gündem olmadığını gözlemlediğimiz için Afet için Feminist Dayanışma olarak ilk Mor Tır ile malzeme dağıtmak ve Kadın Çadırı kurmak için Adıyaman'a öncelik verdik.

Mor Tır'la Malzeme Dağıtımı

Tevgera Jinên Azad (TJA) aktivisti kadınlar ile birlikte organize ettiğimiz Mor Tır dağıtımını için İstanbul'da 5 gün boyunca belirlediğimiz ihtiyaçlar üzerinden malzeme topladık ve 22 Şubat günü tır yüklemesini yaparak yolcu ettik. Bir grup tırın peşi sıra Adıyaman'a giderek orada bulunan arkadaşlarımızla buluştuk ve tırın boşaltılmasını ve dağıtımını organize ettik. 23 Şubat gecesi depoya ulaşan tırı ertesi sabah boşalttık ve bir önceki gün şehir merkezinde Yenimahalle, Karapınar, Fatih ve Bozbey mahallelerini ziyaret ederek ihtiyaçlarını tespit ettiğimiz kadınlara dağıttık. İkinci ve üçüncü gün Pişinik, Lif, Büklüm, Ordu, Kayacık, Külüm, Mürsel, Davuthan, Karagöl (Adikan), Dikilcik, Yukarı Kuşakkaya köylerine giderek ihtiyaç malzemelerini dağıttık. Köylerin nüfusunun 2-3 katı arttığını ve bunun ihtiyaçları da aynı oranda artırdığını gözlemledik. Mor Tır'ı hazırlarken tespit etmiş olduğumuz ihtiyaçların (şampuan, ped, tuvalet kağıdı, iç çamaşırı, çorap, pijama, sabun, leğen, kova, süpürge, tırnak makası, diş fırçası ve macunu, cımbız, krem vs.) ne kadar elzem ve yerinde olduğunu dağıtım sırasında bir kez daha gördük. Hem şehir merkezinde hem de köylerde yaşayan herkes ilk etapta gıda ürünlerinin dağıtıldığını ama bu malzemelerin neredeyse hiç gelmediğini söyledi. Mor Tır toplam 4 mahalle ve 11 köye ulaştı. Elimizde kalan gıdayı çadır kent ve cemevi mutfağına verdik.

Adıyaman Narlıkuyu (Rıza Şehri) Çadır Kenti'nde Genel Durum ve Kadın Çadırı

Afet için Feminist Dayanışma olarak çalışma yürüttüğümüz Narlıkuyu (Rıza Şehri) Çadırkenti, gönüllüler tarafından kurulan ve Adıyaman'da ilk günden beri faaliyet gösteren kriz koordinasyonunun sürdürdüğü çadır kentlerden biri. Burada, Nisan ayı itibariyle 34'ünde ailelerin kaldığı toplam 53 çadır bulunuyor ve 131 kişi yaşıyordu. Bu nüfusun 52'si kadınlar, 50'si çocuklardan oluşuyordu. Çoğunluğu kadınların ve çocukların oluşturduğu çadır kentte 7 kişi 60 yaş üstü yaşlı, engelli; 3 kadın ise hamile. 21 kişi ortaokul-lise-üniversite öğrencisi; 24 kişi ise 0-5 yaş grubunda yer alıyordu. Yaz aylarına girdiğimiz bu günlerde insanların hafif hasarlı evlerini tamir ederek eve dönmesi, köye gitmesi veya merkeze uzak/ulaşımı zor noktalarda oldukları için aslında istememelerine rağmen konteynir kentlere geçmeleri sonucunda bu yerleşim alanında nüfus oldukça azaldı. Bir yandan insanlar kendi imkanlarıyla, mahalle aralarında kurdukları evlerine yakın çadırlar ve çadır öbeklerinde kalmak isterlerken ilk günden itibaren resmi çadır kent ve konteynir kent alanlarına gitmeleri için açık ve/veya örtük bir baskıyla karşı karşıya kalıyorlar.

24 Şubat Cuma günü Narlıkuyu (Rıza Şehri) Çadır Kenti'ne götürdüğümüz çadırlardan birini kurarak Kadın Çadırı haline getirdik. Diğer bir çadırı ise çamaşırhane olarak kullanılmak üzere sağladık. Kadın Çadırı ile birlikte hem Adıyaman'a dayanışma için gidecek feministlerin kalacağı hem de çadır kentteki kadınların bir araya gelebileceği güvenli, bir ortak alan yaratmayı hedefledik. Çadır kentte bizim dışımızda kadın ve kız çocuklarıyla temas kuran Diyarbakır Çocuk Hakları Odaklı Kriz Yönetim Ağı, SES ve KESK/TJA çadırları da bulunuyordu. İlk gün çadırın kurulumunu tamamladıktan sonra çadırın önünde oturabileceğimiz bir alan oluşturduk ve her daim hazırda çay bulundurmaya başladık. Çadır kentte dağıtmak için getirdiğimiz malzemeleri, ilk etapta Kadın Çadırı'nın yanına kurduğumuz küçük bir çadırdaki depoladık. Kadınlar bu alanın oluşturulmasından kısa bir süre sonra ihtiyaç talep etmek için geldiler, çay ikram etmemizin ardından da oturup bizimle sohbet etmeye başladılar.

Çadırda farklı gönüllü ekiplerle bir haftalık rotasyonlarla gidiyoruz. Her giden ekip bir önceki ekiple bir günü birlikte geçirecek şekilde planlama yapıyoruz. Böylelikle hem çadır kent yaşamı hem de çadır kentte bulunan kadınların durumlarına ve ihtiyaçlarına dair aktarımda bulunuyoruz. Şu an kadın çadırımız, çadır önü çardak alanımız, biri hijyen ve iç çamaşırı, ikincisi kadın ve çocuk giyim olmak üzere iki depomuz bulunuyor. Bir de küçük mutfak alanımız var. Kadın çadırında yaptıklarımızı dağıtımlar, etkinlikler, kadın sağlığı ve erkek şiddetine karşı güçlenme gibi konularda yönlendirme, duş-tuvalet-çamaşırhane organizasyonu, çocuklar için çocuk çadırıyla koordineli çalışma ve gençler için etüt-çalışma alanı şeklinde sıralayabiliriz.

Dağıtımlar: Hijyen ve giyim olmak üzere Kadın Çadırı'nın iki dağıtım deposu bulunuyor. Bu iki depodan belirlenen saatlerde kadınlara ihtiyaçları doğrultusunda dağıtım yapılıyor. Ped, ıslak mendil, şampuan, sabun, gebelik testi, cımbız, jilet, ağda, deodorant, lif, diş fırçası, diş macunu, toka, tarak, krem gibi sürekli olarak ihtiyaç duyulan hijyen ürünlerinin yanında iç çamaşırı, çorap, tayt, terlik gibi ihtiyaçların bulunduğu hijyen çadırında hem çadır kentte yaşayan kadınların hem de çadır kentin çevresinde yaşayan kadınların ihtiyaçlarına yönelik dağıtım yapılıyor. Bu süreçte, depoda bulunmayan, tükenen ya da yeni bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkan malzemeler için düzenli olarak liste oluşturularak temin etmeye çalıştık. Depremi ilk haftalarında çok daha fazla ön plana çıkan iç çamaşırı, ped ve temel hijyen ürünlerinin yanında ağda, cımbız, tarak, toka gibi ürünler de görünmez kalan malzemeler arasında.

Etkinlikler: Bu alanlarda kadınların ihtiyaçları doğrultusunda güncellediğimiz ürünlerin dağıtımının yanı sıra, çadır kent yaşamına katkıda bulunan faaliyetler ve kadınlarla dayanışmak, sosyalleşmek, yalnız olmadıklarını hissettirmek amaçlı çeşitli etkinlikler organize ediyoruz. Kadın Çadırı önündeki çardak özellikle farklı gruplardan kadınların bir araya gelerek depresyon ve sonrasında yaşadıklarını paylaşmaları için güvenli bir ortaklaşma, sohbet alanı sunuyor. Düzenli olarak yaptığımız çadır ziyaretlerinde de kadınları bu alanda birlikte çay veya kahve içmeye davet ediyoruz. Kadın Çadırı ve etrafında geniş bir alanda bugüne kadar hep birlikte örgü örme, kuaför günü, kadın iftarı, salep buluşması, birlikte "Adıyaman kısırı" hazırlama, açık pazar ve film gösterimi gibi etkinlikler düzenledik. Bu etkinliklerden bazıları var olan toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretme riski taşısa da, hem gönüllüler hem de çadır kentte kalan kadınlar olarak kadınların hali hazırda farklı iktidar mekanizmalarıyla görünmez kılınan varlıklarını, bağımsız bir alana dair ihtiyaçlarını ve emeklerini de gözeterik etkinlikleri planlamayı önceliklendiriyoruz.

Yönlendirme: Bunlara ek olarak kadınların haklara ve hizmetlere erişimi için, ihtiyaçları üzerinden kurumlara yönlendirme yapıyoruz. Hijyene ve sağlığa erişimin kısıtlı olduğu koşullarda kadınlar vajinal enfeksiyonlar ile karşı karşıya kalıyor. Spiral, doğum kontrol hapı, iğne gibi gebelikten korunma yöntemlerine erişim afet bölgesinde daha da zorlaşıyor. Bununla birlikte hamile kadınların düzenli jinekologa ulaşması gerekiyor. Çadır kentte uzunca bir süre boyunca Sağlık Emekçileri Sendikası (SES) çadırı ve TTB konteynirini kullanan bir sağlık ekibi bulundu. Ancak kadınlar özellikle kadın sağlığıyla ilgili bir sorunla karşı karşıya kaldığında erkek gönüllülerle konuşmaktan çekinme, dil bariyeri gibi çeşitli sebeplerle sağlık ekibiyle birebir iletişim kuramayabiliyor ya da sorunları açıklıkla paylaşmayabiliyor. Vajinal enfeksiyon durumunda tanı konulması ve ilaca erişim, doğum kontrol hapı, kondom, spiral gibi gebelikten korunma yöntemlerine erişim, bunları uygulayacak jinekologla iletişim, hamile kadınların ihtiyaçları ve sağlık hizmetine erişimleri konusunda bilgi sahibi olarak takibini yapma, sağlıkçılar ile kadınlar arasındaki iletişimi sağlama gibi noktalarda önemli bir rolümüz oluyor. Kiracı olarak haklarından şiddet karşısında haklarına kadar çeşitli hukuki danışmanlık ihtiyaçlarına dair kadınları gönüllü avukatlara yönlendiriyoruz. Kadınlar şiddete maruz kaldıkları için destek istediklerinde Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nı adres olarak gösteriyoruz. Buna ek olarak okuma yazması olmayan kadınların okuma yazma kursu için Halk Eğitim'e kayıt olmalarına destek oluyor ve takibini yapıyoruz.

Hijyenin korunması: Hijyen özellikle kadınların yükü ve derdi haline gelen bir alan olduğu için, çadır kentin genel tuvalet, banyo ve çamaşırhane organizasyonuna da destek oluyoruz. Çamaşırhane

için konteynir ve çamaşır makineleri bularak verdiğimiz desteğin yanı sıra, çadır kentte yaşayanlarla ve gönüllülerle beraber yer taşlarını döşediğimiz hijyen alanının temiz tutulması için de sorumluluk alıyoruz. Çadır kentte yaşayanlarla birlikte yaptığımız ortak temizlik takibi alanın kolektif bir yaşam alanı olarak sahiplenilmesine katkı sağlarken cinsiyetçi toplumsal rolleri de yeniden gözler önüne seriyor. Erkekler kendi tuvaletlerini temizlemedikleri için kirli olduklarından yakınlardan zaman zaman kadın tuvaletlerini kullanmaya yelteniyorlar.

Kadınlar için temiz, güvenli ve erişilebilir tuvalet ve duş sorunu öne çıkıyor. Tuvaletlerin ve duşların kadın ve erkek olarak belirgin bir şekilde ayrılması, tuvalet ve duşların iç alanının genişliği, yüksek olması halinde basamak ya da merdivenin bulunması, düzenli olarak temizliğinin sağlanması, tuvalete ve duşa giden yolun aydınlık ve güvenli; zeminin ise düz ve yürünebilir olması, tuvaletlerin ve duşların bulunduğu alanın güvenlik için yol kenarında ya da tenha bir alanda olmaması gibi önemli başlıklar bulunuyor. Tuvalet ve duşların olduğu yola taş döşeyerek, kadın ve erkek tuvalet ve duşlarını birbirinden ayırarak, çadır kentte yaşayan kadınlar ile birlikte buraların dönüşümlü olarak temizlenmesini planlamaya, böylece kadın tuvaletlerinin temizliğini sürekli bir hale getirmeye çalışıyoruz.

Çamaşırhanenin kurulmasıyla çamaşır yıkamanın bir liste üzerinden sırayla yapılması ve sıranın bozulmamasının takibi gibi konularda çadır kentte yaşayan kadınlarla birlikte organizasyona olarak çamaşırhanenin sürekliliğini sağlamaya özen gösteriyoruz.

Çocuklarla iletişim: Çadır kentte bulunan çocuk çadırı ile koordineli bir şekilde hareket ediyoruz. Kadın çadırı ile çocuk çadırı arasında sınırı belirlemeye dikkat ederek sürekli iletişim halinde çalışıyor, eş zamanlı etkinlik düzenlemek, çocuklarla gerektiğinde nasıl bir iletişim kurulacağı noktasında destek almak gibi birçok konuda gün içinde dayanışıyoruz. Belirlediğimiz çocuklarla şeffaf, sınırları gözetilen, güvenli, eşit, saygılı, özenli bir ilişki kurma, çocukların onayını almadan fiziksel temasta bulunmama, çocuk işçiliğine karşı net bir tutum alma gibi ilkelerin hem Kadın Çadırı alanında hem de çadır kentin genelinde uygulanmasını önemsiyoruz.

Gençler için etüt alanı: Çadır kentte ergen ve gençlere yönelik akranlarıyla bir araya gelerek sosyalleşebilecekleri güvenli alanlar maalesef mevcut değil. Ortaokul, lise ve üniversite eğitimi devam eden ve sınavlara hazırlanmaya çalışanlar için ders çalışabilecekleri masa, sandalye bulunan, internete erişim sağlayabildikleri ve sessiz bir alanın olmaması eğitimden geri kalmanın ve sınava hazırlanmanın stres ve baskısını daha da arttırdı. Özellikle sınava hazırlananlar için internete erişimin yetersizliği ciddi bir sorun oldu. Kadın ve çocuk çadırları gençlerin ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş alanlar olmadığı için buraları ortak alan olarak kullanmıyorlar ve kendi yaş gruplarına özel güvenli bir alana ihtiyaç duyuyorlar. Bunun için çadır kent koordinasyonu ile birlikte çalışarak gençler için internetini Afet İçin Feminist Dayanışma olarak sağladığımız bir etüt-çalışma alanı oluşturduk.

Dağıtımlar, etkinlikler, tuvalet alanının takibi ve kadınların okuma yazmaya erişimi gibi faaliyetlerimizin toplamında ve en önemlisi oradaki sürekli varlığımızla Kadın Çadırı kurulduğundan bu yana çadır kentteki kadınların sahiplendiği, ev içiyle özdeşleşmiş çadır içinden çıkmalarını sağlayan, aile ilişkilerinden biraz uzaklaşıp birey olarak var olabildikleri, ihtiyaçlarını, dertlerini ve kendilerini rahatça ifade edebildikleri bir alan haline gelmekte. Bu alan, özellikle farklı çevrelerden gelen kadınlar (örneğin Suriyeliler ve Adıyamanlılar) arasındaki önyargıların aşılmasına, komşuluk ve dayanışma ilişkilerin gelişimine de katkı sağlıyor.

Öneriler

Yukarıda detaylandırdığımız gözlemler ve hem Adıyaman Kadın Çadırı'nda hem de deprem bölgelerindeki diğer çalışmalarda edindiğimiz deneyimler ışığında aşağıdaki noktaları vurgulama ihtiyacı duyuyoruz:

- Deprem bölgelerinde ihtiyaçların tespiti, ulaştırılması ve yönlendirilmesi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımıyla hareket edilmeli ve "aile" odaklı değil, kadınları özne olarak ele alan ve önceliklendiren yaklaşımlar geliştirilmeli.
- Kadınların hane içindeki bakım yükünü (yaşlı, çocuk bakımı vd.) azaltacak ve hayatlarını kolaylaştıracak uygulama ve politikaların geliştirilmesi, sadece asgari düzeyde ihtiyaç duyulan çamaşır makinesi, temiz suya erişim gibi olanakların sağlanması değil, standartların insan onuruna yaraşır şekilde düzenlenmesi gerekli.
- Kadınların bir araya gelerek sosyalleşebilecekleri, ihtiyaçlarını dile getirerek, kendilerini özgürce ifade edebilecekleri, birbirleriyle dayanışabilecekleri, kısaca "nefes alabilecekleri" güvenli alanların oluşturulması elzem.
- Genç kadınlar ve ergen kız çocuklarının üzerindeki bakım yükünün azaltılacağı uygulamalar, politikalar hayata geçirilerek, o yaş grubunun ihtiyaçlarına yönelik olarak katılımcı yöntemlerle oluşturulmuş, akranlarıyla bir araya gelebilecekleri, sosyalleşebilecekleri güvenli alanların oluşturulmasına ihtiyaç var.
- Kadınların hijyen ve bakım ürünlerine sürekli erişimi sağlanarak, ihtiyaçlarını kolaylıkla ifade edebilmeleri için dağıtım ve depo alanlarında kadın gönüllü/çalışan varlığı sürdürülebilir kılınmalı.
- Göçmen, mülteci ve LGBTİ+ların ayrımcılığa maruz kalmaması ve haklara, hizmetlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik olarak kapsayıcı önlemlerin alınması ve bir arada yaşam kültürünün geliştirilmesi önceliklendirilmeli.
- Kadınlara cinsel sağlık ve üreme sağlığı için gerekli hizmetlerin erişilebilir olması, kadınların ihtiyaçlarını kolaylıkla ifade edebilecekleri kadın dostu alanların oluşturulması gerekli.
- Erkek şiddeti ve cinsel istismar risklerinin tespit edilerek gerekli önlemlerin alınması, acil eylem planı oluşturulması, koruma ve destek mekanizmalarına erişimin sağlanması önemsenmeli.

Adıyaman Deneyim ve Gözlemleri

Afet için Feminist Dayanışma Grubu

afeticinfeministler@gmail.com

